

tly:n
TIEDO
N
ANTA
JA
n:o 8
1976

TIEDON ANTAJA No.8 Maaliskuu 1976
 Turun Lintutieteellinen Yhdistys ry:n ornitologinen julkaisu

Toimituskunta: Ari Linna, Raino Pönni, Ari Vienonen

Sisällys:

RANTARUOHO	Piirteitä Jurmon lintuaseman toiminnasta vuonna 1974.....	2
PEKKALA S.	Huuhkajien poikasista ja niiden siirtoistutuksesta.....	20
KIRJONEN J. & PÖNNI R.	Katsaus Kaarinan Koriston talvilinnustoon 1970-luvun alkupuolella.....	26
RANTARUOHO	Huomioita LYL:n kotkakokouksesta 29.11.1975 Oulussa.....	30
REP	Ornitologisen Tiedon Antajia.....	40
Kansi: AL		

Jos Rantaruoho jakaakin kostean kevään pelossa hieman pyyhkeitä, ei siihen ole toimituksella pientäkään aihetta. Tämä vaaleanpunainen (?) kainalossa lähtee toimitus kevytmielin kanssasi todistamaan sitä tuttua kevään hyökyä, tirpusten ja knaakkojen muutossa niin helposti havaittavaa. Ja kun Pääsiäinen on haahkajenojen ja pähkinäpensaän urpujen aikaan ja jo pian, toivotankin näkemisiin, tietty, Kökarissa

Viimeisestä TY:n Offset-painon henkilökuntaa
 ja TA:n toimittajia kiittäen

AL

PIIRTEITÄ JURMON LINTUASEMAN TOIMINNASTA VUONNA 1974

Rantaruoho

Aiheesta on julkaistu muutama ylimalkainen huomio Lintumies-lehden numerossa 2/1975 (HARJU 1975, HILDÉN 1975). Lienee kuitenkin perusteltua, että myös TLY:n omassa lehdessä käsitellään asemalla tehtyä työtä - vallankin kun valtakunnallinen katsaus on pinnalistaansa lukuunottamatta hyvin yleisluontoinen.

Koska havainnointijaksot etenkin syksyllä eivät olleet pitkiä ja yhtenäisiä, olen tavanomaisen fenologialistan sijasta ottanut raporttiin vain muutamia mielenkiintoisia ilmiöitä. Mielenkiintoisuuden arvioinnissa ja tulosten tulokinnassa ovat hyvänä tukena olleet Signilskärin ja Rönnskärin vuosiraportit (ANDERSSON 1975, TALLGREN 1975).

Sitten pikku pätkä tuota jo tavaksi tullutta likasankojournalistikkaa: peräti kalseaa on ollut lueskella kaavakkeita,

- joiden sivulla 1 puuttuvat kaikki arviot tavallisten verkkolajien esiintymisestä havaintoalueella, vaikka rengastuksia on tullut ruhsaastikin
- on jopa kaksi (2) lajia, jotka eivät ole valmiiksi kaavakkeelle painettuina, mutta silti sivulla 2 ei ole sanaakaan tekstiä (vaikka olisi ollut runsaasti muutakin selitettävää)
- sivulla 1 leveilee mm. asemanhoitajan nimi.

Todellakin, on huolehdittava siitä, että kiireisinäkin aikoina mm. toukokuun lopulla jää riittävästi aikaa havaintojen huolelliseen muistiinkirjoittamiseen kaavakkeelle. Aseman toiminnan tarkoitus ei nyt ole vain se, että jotkut epämää-

räiset bongarit saisivat sieltä määrättömästi bonuksia elämän-, vuoden-, kuukauden-, rengastus-, käsi-, jalka-, nenä-, haju- ym. pinnalistoihinsa. Jos aseman toiminnan laadusta tingitään, niin tapettakoon se kurja.

Havainnointiaktiivisuus

pvä	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I
01.		12			40			32				12
02.							6	23		18		28
03.				1			49	37		11		16
04.				8	8		55	18		7		16
05.				9	51		38	11		11		37
06.				7	39		25	12		21	1	18
07.				9	40			13	2	20	28	28
08.				6	21			12	4	25	9	16
09.			2	6	7				9	23	7	14
10.			7	12					9	11	12	12
11.			20	3						19	17	14
12.			47							17	18	4
13.			49					4			22	
14.			50	16			76	24				
15.			42	47			60	14				
16.			26	44			66					
17.			44	58			46	2				
18.			37	193			8	24	4			
19.			42	70				25	24			
20.			43	48			4	39	11			
21.			39	65			22	32	18		12	
22.			58	77			20	29	7		12	
23.			55	48			17	19			14	
24.			20	46			23	36			12	
25.			10	30			30		1		10	
26.			11	26			30		7		9	
27.	12		14	36		24	28		7		9	
28.	14		13	42		28	47		4		18	
29.	-		13	22		20	52		6		13	
30.	-		13	9		24	42				11	
31.	-		-	15	-	6	59	-		-	15	-

t	26	12	655	923	206	102	803	406	113	172	249	215
vrk	2	1	22	27	7	5	22	19	14	11	19	12

Keväällä 1822/59, syksyllä 2060/102, yhteensä 3882/160.

Havainnot ajalta 01.-11.01.1974 ovat vuoden 1973 raportissa.

Lyhyesti säästä

Talvi oli erittäin lämmin. Jurmon rannat pysyivät valtaosin sulina läpi talven, eikä ympäröivän meren jäätymistä

Tarvinnut vakavasti edes epäillä. Kevättalven retkellä saari oli lumeton.

Kevään tarkkailujakson alun kunniaksi iski mantereella 11.04. paha takatalvi. Myös Jurmossa satoi tuolloin koko päivän räntää ja järvikin jäättyi. Mitään paluumuuttoreynnäkköä ei kuitenkaan näin ulkona saaristossa enää voinut todeta. Tämän purkauksen jälkeenkin kylmää riitti aivan huhtikuun lopulle asti, jolloin lauha etelävirtaus heitti saaren täyteen punarintoja.

Toukokuuukin jäi valtaosaltaan normaalia kylmemmäksi, vain kuun puolivälin vaiheilla oli hetkellinen lämpöaalto. Selvemmin lämpötila kohosi vasta tarkkailun loppuessa kesäkuulla.

Jos oli kevät kolea ja muuten kaunis, niin syksy oli siten lämmin ja todella märkä, loppuvuodesta lisäksi vielä myrskyinen. Esimerkkinä tyypillisestä hyvän onnen soturista: vasta neljästoista syksyllä 1974 saarella viettämäni päivä oli ensimmäinen sateeton.

Vuodenvaihteen tarkkailua häittäsivät nopeana sarjana toisiaan lounaasta seuraavien lämpimien matalien ja pohjoisesta rynnivän kylmän rintaman väliset ylenaikaan myrskyinä purkautuvat yhteenotot. Syksyn poikkeuksellista leutoutta luonnehtinee tieto, että saaren ensimmäinen lumisade saatiin vasta 27.12.

Mitä tehtiin

Lähes koko vuoden toiminnan pääpaino oli saarella ja lähivesillä lepäilevien lintujen laskennalla. Rengastus oli pääasiallinen toiminta vain huhtikuun loppupäivinä, toukokuun loppupuolella, ja syyskuun loppupuolella. Ohimuttoa tarkkailtiin aktiivisimmin huhtikuussa, toukokuun

jälkipuolella, elokuussa ja syyskuun alussa. Myös lokakuun alkupäivinä, marraskuussa ja vuodenvaihteen havaintojaksolla muutontarkkailu oli melko tehokasta.

Takseeraustyössä keskityttiin kesäkuussa saaren pesimälinnustoon, heinä-elokuulla ja syyskuun alussa kahlaajiin sekä loppuvuodesta merisirreihin.

Rengastuksesta:

Verkot: käyttöpäivät 11.04., 14.-18.04., 21.-22.04., 25.-30.04., 08.05., 15.-29.05., 07.06., 03.08., 05.08., 24.-31.08., 18.-22.09., 24.09.. Yhteensä keuhällä 31 vrk, syksyllä 16 vrk. Enimmillään verkkoja käytössä 23, vähimmillään 4, keskimäärin 15. Tavallisesti verkot olivat pyynnissä läpi vuorokauden.

Katiskat: käyttöpäivät 26.-28.05., 27.-30.07., 02.-06.08., 12.12., 21.12., 23.-25.12.. Yhteensä keuhällä 3, syksyllä 14 vrk. Enimmillään katiskoja pyynnissä 12, vähimmillään 2, keskimäärin 10 kerralla. Tavallisesti katiskat olivat vedossa läpi vuorokauden.

Siemenpyydys: 18.-19.04. pieni. Lisäksi 05.-11.01.1975.

Muut keinot: 25.08. tallari käsin kiinni pöntöstä, tammikuulla 1975 lisäksi haukkahäkkejä ja kranaattiverkkoa kokeiltiin.

Vuonna 1974 Jurmossa rengastetut linnut:

laji	kevät	syksy	summa	laji	kevät	syksy	summa
ACC nis	1	5	6	CAL min	-	1	1
VAN van	6	-	6	CAL alp	63	105	168
CHA hia	1	2	3	CAL fer	-	6	6
ARE int	-	2	2	LIL fal	-	1	1
SCO rus	1	-	1	PHI pug	-	2	2
TRI gla	-	3	3	CUC can	6	1	7
TRI hyp	-	2	2	CAP eur	1	1	2
CAL can	-	2	2	DEN maj	-	97	97

laji	kevät	syksy	summa	laji	kevät	syksy	summa
IYN tor	12	2	14	SYL cur	74	9	83
DEL urb	1	-	1	PHY trus	313	114	427
COR fru	1	-	1	PHY tres	-	1	1
COR mon	1	-	1	PHY col	43	-	43
PAR maj	2	7	9	PHY sib	-	1	1
PAR ate	-	124	124	REG reg	271	109	380
CER fam	6	1	7	MUS str	39	109	148
TRO tro	3	1	4	FIC hyp	118	40	158
TUR pil	6	6	12	FIC par	1	1	2
TUR phi	159	12	171	PRU mod	18	2	20
TUR ili	37	8	45	ANT tri	17	12	29
TUR tor	1	-	1	ANT pra	1	1	2
TUR mer	28	-	28	MOT alb	2	6	8
OEN oen	2	2	4	LAN exc	-	1	1
SAX rub	5	-	5	LAN col	62	5	67
PHO pho	244	67	311	STU vul	1	-	1
LUS lus	6	-	6	CAR chl	1	-	1
LUS sve	37	1	38	CAR spi	12	1	13
ERI rub	1610	38	1648	PYR pyr	2	-	2
ACR sci	5	-	5	CAR ery	1	1	2
ACR sch	1	-	1	FRI coe	198	19	217
HIP ict	4	-	4	FRI mon	29	-	29
SYL atr	52	7	59	EMB cit	6	-	6
SYL nis	1	-	1	EMB hor	16	-	16
SYL bor	178	48	226	EMB rus	-	1	1
SYL com	16	3	19	EMB sch	11	-	11
				68 spp	3733	990	4723

Vaeltajista Jurmossa vuonna 1974

Jurmon syysvaeltajista on kolme ylitse muiden: alkukaudella käpytikka ja vihervarpunen, loppuvuonna tunturipöllö.

Ilmeisesti myös hippiaisten ja kuusitiaisten muutto oli voimakasta, mutta katkonainen miehitys esti hyvän yleiskuvan saamisen.

Parhaiten kartoitettiin tunturipöllöjen muutto. Se alkoi 27.10. 1 yksilöllä, ja saavutti huippunsa melkein heti tämän jälkeen. Parhaat todetut päivät olivat 03.11. 5, 04.11. 10, 05.11. 4 ja 06.11. 4 yksilöä. Huipun jälkeen havaittujen määrä vakiintui 1-2 yksilön päivässä, ja vaellusta jatkui läpi koko seuraavan talven.

Vaelluksen alkuvaiheissa todetut linnut olivat valtaosaksi lyhytaikaisia lepäilijöitä, myös muutamia havaintoja NW-WSW muuttavista yksilöistä tehtiin. Myöhemmin muutamat yksilöt saattoivat jäädä saarelle useiksikin päviksi. Täälläkin saaren ohi ilmeisesti muutti jatkuvasti yksilöitä, koska aina kovan myrskyn jälkeen ilmestyi saarelle uusia yksilöitä tuulta pitämään. Parin havainnon perusteella voi arvioida muuttosuunnan olleen sama kuin muuton alussakin. Lintujen ikää ja sukupuolta pidettiin varsin hyvin silmällä, seuraavassa todettu jakauma vaelluksen alussa ja toisaalta huipun tasaannuttua: 27.10.-12.11. 06.12.-12.01.

ad. koiras	10	-
ad. naaras	4	2
juv	11	16
ei määr.	4	7
summa	29	25

Voi todeta aikuisten koiraiden keskittyyvän täysin muuton alkuun ja huippuvaiheeseen, menon tasaannuttua näkyi valtaosalta nuoria lintuja.

Katsauksen käsittelemänä aikana havaittiin saarella kaik-

kiaan noin 40 eri yksilöä.

Vaelluksen alkuvaiheissa pöllöjen ei todettu syövän mitään. Totesinpa jppa kerran erään jäniksen lemmiä pelästyttyään juoksevan parinsadan metrin päästä suoraan ukulin viereen katajapenssaaseen, pöllö vain silmiään räpytteli ja kummissaan katseli, vaikka verenhämöinen lintuharrastaja kuinka selitti, että syötäviä ne ovat! Vaelluksen edistyessä tyyli kuitenkin muuttui täysin toiseksi: joulutammikuulta kertyi jo useita havaintoja lajin saalistuksesta. Saalislajeina todettiin heinäisorsia, harmaelokkeja, nuori teerikoiras ja all.

Todettakoon lisäksi muutama muukin mielenkiintoinen huomio.

- 04.11. klo 1250 tuli idästä nuorehko merikotka matalalla liitain järvelle, ja aiheutti täydellisen sekasorron muuten tyyntä flegmaattisessa pöllöpopulaatiossa: kaikki järven ja lähitienoiden ukulit (5) lensivät parvena kauhun vallassa merikokoa alta pois järven toiselle laidalle!
- 05.11. klo 1240 tuli saarelle lounaasta ad. maakotka. Pöllöt järvellä (2) seurasivat kiinteästi elkeitään vaan eivät lähteneet pakosille. Selvästi vaivautuneita moisesta seurasta ne kuitenkin olivat. Pelotin itse myöhemmin toisen ilmaan. Se lensi tällöin suoraan kohti toista yksilöä, joka istui korkealla kivellä kolmensadan metrin päässä. Lentäjän tultua n.20 metrin päähän vihelsi istuja tälle pitkän, korkean, väräjävän vihellyksen PIIIIII... Lentäjä jatkoi kiven ohi näkyvästi reagoimatta, myös viheltäjä jäi paikalleen istumaan.
- 06.11. Jälleen järvellä 2 juv.. Sattuivat kerran häiritäessä lentämään peräkanaa samaan paikkaan istumaan. Molemmat päästivät tällöin samanlaisen äänen kuin yllä on kuvattu, kisailivat hetken ilmassa näyttellen toisilleen kynsiään ja istuivat sitten maahan n.5 metrin päähän toisistaan. Jo alle minuutin kuluttua toinen siirtyi muutaman kymmenen metriä loitommas. Usein totesin ukulien kinastelevan keskenään hyvis-tä tähyystyspaikoista kynsiään venyttellen, mutta ikinä ennen en ole kuullut pöllöjen mitään sanovan. Tunturipöllöllä tuntuu olevan hyvin selkeä kuva hyvästä tarkkailupaikasta, sillä vuodesta toiseen vaeltavat pöllöt löytyvät aina samojen kivien päältä tai katajien katveesta.
- 30.12. mikä lieene vaivannut sitä juvia, jota ornitoloogi pääsi neljän (4) metrin päähän. Tämän jälkeen käytös normaalia.

Käpytikat pysyttelivät odotetusti keväällä miltei kokonaan poissa, vain 28.04. ja 05.06. todettiin yksinäinen lintu. Syksyn muutosta tuli sen sijaan ilmeisesti voimakkain tällä vuosikymmenellä todettu. Ensimmäiset tikat todettiin heti toiminnan alkaessa heinäkuun lopulla, ja määrät olivat suurehkoja alusta lähtien. Seuraavassa kaikki yli 20 yksilön päivät: 31.07. 20, 03.08. 20, 21.08. 60, 25.08. 25, 30.08. 20, 31.08. 100, 01.09. 100, 02.09. 40, 03.09. 20, 14.09. 200, 15.09. 80. Viimeiset muuttajat jaksoivat marraskuulle asti, 08.11. todettiin vielä 2, mutta ei enää tämän jälkeen. Todetut huippuvaiheet elokuun puolivälissä, elo-syyskuun vaihteessa ja syyskuun puolivälissä sopivat hyvin valtakunnalliseen kokonaiskuvaan (vrt. HILDEN 1975). Muuttosuunnista on kuitenkin syytä tarkentaa se, että Jurmossa todetun itäisen valtasuunnan selitykseksi ei nähdäkdeni kelpaa paikallinen topografia. Esimerkiksi vuonna 1972 vahvan vaelluksen valtasuunta oli NW, joka lyö täysin korvalle paikallista topografiaa. Valtakunnallisten havaintojen suuntakirjallisuus viitannee siihen, että Suomi osui tällä kertaa vaelluksen kääntymäalueelle. Poikkeuksellisen vaellusreitit tai talvehtimisalueen puolesta puhuvat mm. keväänä 1975 todetut ennennäkemättömät tikkamäärät. Muuten, eri lajien käyttäytymisessä vaelluksella on todella hämmästyttäviä eroja. Jos esimerkiksi vertaa käpytikkaa edellä käsiteltyyn tunturipöllöön, on ero suorastaan tyrmäävä. Ukulit käyttäytyvät jopa vaelluksen huippuaikanakin täysin "normaalisti", viilleän rauhallisesti. Vaeltajat tikat sen sijaan vaikuttavat aivan "järjettömiltä", niiden käytös on usein aivan päinvastaista

kuin metsissä asuvan paikallisen sukulaisensa. Niinpä vaellusten kulminastioaikaan tikkoja tapaa tasaisesti joka puolella saarta, ne kiipeilevät yhtä hyvin kanervissa ja kivillä kuin puissakin, ne eivät juuri pelkää ihmistä, myös käpytikkojen kuolevuus vaelluksilla on hyvin suuri. Selvästikin käpytikka ei ole sopeutunut vaeltamaan, se on paikkalintu, ja vaeltavat yksilöt saavat todella herkästi neurooseja. Sen sijaan tunturipöllö on todellinen "maailmankansalainen", se on paikassa kuin paikassa kotonaan, ja käyttäytyy siis sen mukaan.

Kuvaavin havainto käpytikan rauhallisuudesta ja harkintakyvystä tehtiin 31.08.

Rynnäkkö oli tosi vaikea tikoillekin: puut eivät enää riittäneet, saaren kivet, katajat ja kanervat olivat täysin tikkojen valtaamat, yrittäpä yksi toukkia etsiä lintumiehen jalastakin. Ornarin stajitessa putkella lounaisriutan kärjestä muutteli mereltä tikka ja pahasti pelästetty tarkkailijan laskeutumalla suoraan reidelle. Katselihe siinä hetken, totesi ravintoköyhäksi ja lähti muuttamaan edelleen.

Vihervarpusen muutto alkoi 30.07. yhdellä yksilöllä. Seuraavia saatiin odottaa kuitenkin 21.08. asti, mutta tämän jälkeen muutto vilkastui nopeasti. Parhaina päivinä todettiin 31.08. 1300, 02.09. 1100, 07.09. 2130 ja 14.09. 1500 yksilöä. Muuton valtasuunta oli lounas, vähäinen osa lensi myös etelään. Parvien lentokorkeus oli usein melkoinen, joten varsinkin kauniina aamuina muuttajien määrä jäi hankalasta havaittavuudesta johtuen pieneksi. Vaellusta jatkui säännöllisesti marraskuulle, mm. 11.11. vielä 30. Tämän jälkeen ei lajia enää todettu vuoden 1974 puolella.

Kuusitiaisen syysvaellus jäi erittäin heikosti tunne-

tuksi, sillä katkot havainnoinnissa tuntuvat sortavan juuri tätä lajia pahoin. Seuraavasse kaikki havainnot: 19.09. 22, 20.09. 18, 21.09. 5, 22.09. 25, 23.09. 1, 24.09. 150, 21.10. 5, 04.11. 3. Vaelluksen mahdollisesta vahvuudesta voi sanoa vain, että ainakin mm. Signiäskärillä todetun elokuisen huippumuuton aikaan ei Jurmossa ollut yhtään kuusitiaista. Syyskuun lopussa useilla asemilla todetun huipun aikana Jurmossa ei ollut miehitystä, ainut oire tästä oli 24.09..

Sykyinen hippiäismuutto alkoi tavan mukaan elokuun lopulla, ensimmäinen todettiin 28.08. Ensimmäisenä hyvänä päivänä todettiin 14.09. jo 200, tämän jälkeen muutto hiljeni hetkeksi, ja seuraavat huippupäivät olivatkin sitten ainoat lokakuun alun tarkkaillut päivät. Näistä paras oli 09.10. 350. Muuttoa jatkui varsin myöhään, viimeinen todettiin vasta 08.12..

Muista vaeltajista ei ole paljoa sanomista. Oudommista vaeltajista voi mainita vain 31.08. todettu kirjosiipi-käpylintu. Pöllöistä sarvipöllö nähtiin syksyllä kerran, suopöllö kolmesti, määrittämätön ASIO myös kolmesti. Helmipöllö todettiin 04.11. ja 09.11. löytyi lisäksi tuore raato. Hiiri- ja varpuspöllöjä ei todettu. Tikoista käpytikan lisäksi todettiin syksyllä vain 15.08. pikkutikka. Pähkinähakkia tai närheä ei todettu lainkaan. Talitiaisvaellus oli syksyllä kohtuullinen. Se alkoi syyskuun lopulla, ja parhaiten lintuja oli lokakuun alkupuolella: 08.10. 23 ja 09.10. 50. Muutto jatkui laimeahkona yli vuodenvaihteen. Tali- ja kuusitiaista paitisi ei muita tiaisia syksyllä Jurmossa tavattu.

Puukiipijän syysvaelluksesta ei havaintokatkojen vuoksi saatu kunnan selkoa. Ensihavainnot olivat melko varhaisia: 28. ja 29.08. 1. Syyskuussa havaintoja ei tehty yhtään! Muuttajia todettiin melko usein lokakuun lopulla ja marraskuussa, mutta ei enää joulukuussa. Viimeinen havainto tehtiin 11.11.

Tilhiä todettiin 09.10.-12.11. säännöllisesti pikkuparvin, eniten 19.10. 40 ja 27.10. 86. Loppuvuonna lajia nähtiin vain 22.12. ja 29.12. irtoyksilöitä.

Ensihavainto urpiaisista tehtiin 21.09.. Paras kaavakkeille merkitty tieto on 26.10. 90. Muuttoa jatkui läpi marraskuun havaintojakson, mutta tämän jälkeen todettiin vain 28.12. 1.

Punatulkkuja on kaavakkeille merkitty vain 19.10.-12.11. väliselle ajalle. Päiväsummat kohosivat enimmillään 30 yksilöön. Käpylintuja tavattiin jo keväällä neljästi irtoyksilö, syksyllä havaintoja tehtiin 27.07.-12.11. välisenä aikana 23, enintään 81 yksilöstä. Näistä 29.08. määrätettiin 2 pikkukäpylintua ja edellä mainittu kirjosiipikäpylintu 31.08..

Vaeltajien kevätliikkeestä kannattanee mainita vahva hippiaisten kevätmuutto. Todettuja huippupäiviä olivat 11.04. (80), 15.04. (100) ja 29.04. (60). Viimeiset todettiin 21.05. (3) ja vielä 24.05. Tilhiä todettiin saarella jo kevättalven retkellä päivittäin (eniten 28.02. 15). Keväällä lajista tehtiin 10.-30.04. 10 havaintoa, muulloin 1-4, mutta 26.04. 19. Myös puukiipijästä tehtiin keväällä runsaasti havaintoja: 15.-28.04. enintään 8 yksilöstä, suuri osa tämän lajin kuten myös esim. hippiaisen kevätmuutosta jäi tarkkailun puutteesta toteamatta.

Kevätkauden yleispiirteet

Kevät vuonna 1974 oli kolea. Miltei kaikkien lintujen muutto alkoi normaalia myöhemmin. Saarella lepäilevien hyönteissyöjiä määrät jäivät runsaasti tavanomaisia pienemmiksi. Ainoa todella selvä poikkeus oli punarinta, jonka massat täyttivät saaren huhtikuun loppupäivinä, ja jonka vahva muutto jatkui pitkälle toukokuun jälkipuolellekin. Parhaina punarintapäivinä erottuvat 27.-28.04. 400, 29.04. 500 paikallisellaan ja 22.05. 190 rengastuksellaan. Muuton kulku oli läheisellä Rönnskärin lintuasemalla hyvin samanlainen (TALLEGREN 1975). Myös lähisukulainen sinirinta esiintyi toukokuussa hyvin vahvana. Ajalta 14.05.-26.05. on havaintoja enintään 131 yksilöstä, eniten 23.05. 30 ja 24.05. 40.

Yleisten lajien tyylistä poiketen muutamat harvinaisuudet olivat tänä keväänä tavanomaista paljon lukuisampia.

Merämetsosta tehtiin 15.04.-19.05. 5 havaintoa, parhaana päivänä 15.04. 40 yksilöllään. Tämä on kyseisenä päivänä suurin yhtäaika nähty parvi, joten annettu lukumäärä on minimiarvio. Harmaahaikaroita tavattiin Jurmossa 12.04.-19.05. välisenä aikana neljästi yksinäinen lintu.

Merisirrin kevät esiintyminen oli voimakkaampaa kuin yhtenäksään aiempina tunnettuna vuonna. Parhaina päivinä 16. ja 19.04. todettiin saaren rannoilla 60 yksilöä. Muutto oli myös poikkeuksellisen aikainen, viimeinenkin havainto tehtiin jo 25.04.. Kevättalvella voitiin todentaa lajin talvehtiminen Jurmossa, ja otaksuttavasti tämä voimakas varhaiskevään muutto oli valtaosaksi jollei nyt aivan Jurmon saaristossa talvehtineiden, niin ainakin Itämerellä tal-

vensa viettäneiden lähtöä takaisin tuntureille. Lähes joka kevät todettu toukokuinen merisirrimuutto jäi tänä vuonna kokonaan puuttumaan.

Arktinen vesilintumuutto jäi tänä keväänä erittäin vähäiseksi. Alleja tavattiin toukokuussa parhaanakin päivänä vain 150, viimeinen havaintokin tehtiin jo 23.05.. Mustakintua ei todettu toukokuussa lainkaan. Määrättämättä jääneitä vesilintuja tavattiin myös toukokuussa hyvin vähän, parhaiten allien "huippupäivänä" 11.05. 200. Vesilintumuuton kokonaismäärä jäi vaivaiseen 1000 yksilöön. Myös Rönnskärillä arktisten vesilintujen muutto oli hyvin heikkoa (TALLGREN 1975) ja suuria massoja todettiin vain Suomenlahden itäosissa (HARIO 1975). Vesilintujen päämuutto kulki siis keuhkulla 1974 poikkeuksellisen ulkona Suomealahdella, Saaristomerelle parvia eksyi hyvin vähän. Myös arktinen kuikkien ja kaakkurien muutto oli tavallista niukempaa. Muuton alkoivat 19.04. 1 kuikka, 20.04. 1 GAVIA ja 23.04. 1 kaakkuri. Huippupäivinä todettiin 17.05. 7 kuikkaa sekä 165 GAVIAa, 19.05. 12 kuikkaa ja 215 GAVIAa. Muuttajien kokonaismäärä jäi n.700 yksilöön, näistä määritettiin 40 kuikkaa ja 1 kaakkuri.

Arktiset hanhet ovat Jurmossa harvinaisuuksia. Tänäkin keväänä todettiin vain 3 valkoposkihanhea 18.05..

Pikkukuovien muutttoa todettiin 29.04.-19.05., noin 130 yksilöä laskettiin, näistä 15.05. 45. Punakuireja nähtiin 10.-25.05. 7 päivänä 1506 yksilöä. Selvä huippupäivä oli 16.05. jolloin todettiin 1358 yksilöä 14 parvena lentämässä ENE lähinnä klo 1000-1400. Tundrakurmitsamuutttoa todettiin 15.05.-05.06., ainoa hieman parempi muuttopäivä oli 20.05. jolloin todettiin 132 määritettyä sekä 137 to-

dennäköistä. Suosirrien muutto lähi kohtalaista. Ensimmäiset nimimrotuiset todettiin 14.05.. Huippupäivinä todettiin 22.05. 1045, 26.05. 700 ja 27.06. 600. Muutttoa todettiin havaintojakson lopulle asti. Parhaana päivänä 22.05. muuton huippu todettiin klo 1700-1900, tuolloin nähtiin kaikkiaan 12 parvea, yhteensä 870 yksilöä lennossa E. Kevään kokonaismääräksi saatiin n.4000 yksilöä.

Kevättalven retkellä todettu lajisto oli yllättävän monipuolinen. Niinpä kannattanee lyhyesti todeta muutaman lajin parhaat noteeraukset.

Kuikka 28.02. 1, silkkiuikku 01.03. 1, härkälintu 27.-28.02. 1, heinäsorsa 27.02. 80, allit 27.02. 6, pikku vesilintu 28.02. 35, haaska 28.02. 12, tukkakoskelo 01.03. 7, isokoskelo 27.02. 12, kyhmyjoutsen 01.03. 13 - ilmeisesti lajin muutto oli jo tällöin alkanut.
Kanahaukka 28.02.-01.03. 1,
Merisirri 27.02. 5, näistä 1 oli värirengastettu 21.10.1973, sama yksilö oli kontrolloitu monesti alkutalvella, ja on ilmeistä, että se on talvehtinut koko ajan saaren vaiheilla.
Merilokki 27.02. 22 - tuntuivat asettuneen jo täysin reviereille, harmaalokki 01.03. 40 - lajilla jo muutto käynnissä, kalalokki 01.03. 2-3.
Riskilä 27.02. 5.
Kiuru 28.02. 5 - muuttajia näkyi päivittäin.
Varis 01.03. 2 - ilmeisesti muutto jo alkanut.
Kottarainen 01.03. 2 - lajia tavattiin päivittäin, lienevät talvehtineita.
Viherpeippo päivittäin 2 saarella, talvehtineitako?

Huomioita lintujen syysmuutosta Jurmossa 1974

Kesästä tuli kylmä ja kostea. Niinpä lintujen pesintä oli tavallista myöhäisempää ja samoin tietysti syysmuuttokin. Sateinen kesä lienee myös aiheuttanut normaalia raskaammat pesintätappiot hyönteissyöjille, sillä useiden lajien todetut huiput jäivät hyvin vaatimattomiksi. Sama huomio tehtiin myös Rönnskärillä, missä tehokkaasta rengastuksesta huolimatta kokonaismäärät jäivät hyvin pieniksi (TALLGREN 1975). Koko syksystä tuli varsin lämmin ja sateinen. Kun

myös pesintä oli jäänyt tavallista myöhemmäksi, ja syksyn tuulisuhteetkin olivat varsin huonoit, ei ollut odottamatonta, että pitkin syksyä todettiin runsaasti normaalista myöhästyneitä lintuja. Varsinkin marras-joulukuussa näitä kumma-jaisia todettiin monia. Seuraava luettelo esittää muutamien lajien viimeiset havainnot:

tavi 31.12., tukkasotka 08.12., merihanhi 23.09., varpushaukka 31.12., mehiläishaukka 23.09., sinisuohaukka 04.11., kelasääski 06.11., tundrakurmitsa 02.11., taivaanvuohi 13.12., mustaviklo 10.10., merikihi 15.09., pikkulokki 11.11., tiira 13.09., peukaloinen 05.01., räkätti 29.12., punakylkirastas 23.12., mustarastas (06.01.), kivitaasku 12.11., leppälintu 08.11., punarinta 07.12., niittykirvinen 05.01., hemppo 28.12., keltasirkku 02.01., lapinsirkku 05.11., pulmunen 29.12..

Huonoista säistä huolimatta muutamit syksyn päivät olivat muutoiltaan erittäin hienoja. Esimerkiksi 14.09. muutti saaren yli runsaasti petoja, parhaiten varpushaukkoja (130), mutta myös hiiri- ja sinisuohaukkoja (18 ja 12), myös vihervarpusten ja käpytikkojen muutto ääni vilkasta (1500 ja 200). Lokakuun alkupäivinä todettiin voimakasta kiurujen, rastaiden ja niittykirvien päivämuittoa; parhaina lukemina kiurulla 08.10. 1000, kulorastas 08.10. 120, räkätti 08.10. 500-1000, punakylkirastas 08.10. 500 ja niittykirvinen 08.10. 1000. Lokakuussa todettiin myös Jurmossa oloissa ennätysellinen hanhimuutto - parhaana päivänä 07.10. 530 - joka luultavasti oli heijastusta tuolloin koko eteläisen Suomen yllättäneestä tundrahänkien rynnäköstä. Koko alkusyksyn pääasiallisena toimintamuotona oli lepäilevien kahlaajien laskenta. Vallankin heinäkuun lopulla ja elokuun alkupuolella vedenpinta oli hyvin matalalla, esimerkiksi järvi oli lähes kuiva. Näin paljastuneet laajat lietteet keräsivät magneetin tavoin kahlaajia, joiden

lajirunsaus olikin poikkeuksellinen. Esimerkiksi 28.07. ja 30.07. nähtiin kumpanakin päivänä 24 lajia! Seuraavassa yksityiskohtaisemmin eräitä erikoisia ilmiöitä kahlaajamuutosta:

Meriharukka: huippupäivät 28.07. 90 ja 30.07. 62. Elokuussa muutto jo heikkoa, viimeinen 04.09..
 Töyhtöhyppä: huippuina 04.08. 23 ja 21.08. 35, viimeinen havainto 29.10. 2.
 Tylli: muutto oli voimakasta. Aikuishuippuina mm. 16.08. 100, nuorisohuiput 30.08. 400, 04.09. 272, 05.09. 280. Viimeinen 27.10..
 Pikkutylli: vain 05.08. 1 ja 14.08. 2. Tyypillisen harvinainen.
 Tundrakurmitsa: aikuishuiput 29.07. 14 ja 17.08. 18, nuoria eniten 20.09. 13 ja 24.09. 12, viimeiset jo 02.11. 2.
 Kapustarinta: huippuluvut ilmeisesti kaikki aikuisista; eniten 14.08. 48, 16.08. 50 ja 21.08. 50. Viimeinen jo 29.10..
 Keräkurmitsa: 24.08.-10.10. 10 havaintoa n.6 eri yksilöstä.
 Karikukko: huiput pieniä; 29.07. ja 17.08. 11. Viimeinen 06.09..
 Taivaanvuohi: eniten 14.08. 30 ja 30.08. 20. Viimeisiä pitkin loppusyksyä: 02.-03.11. 1, 08.11. 1, 13.12. 1.
 Jänkäkurppa: 31.08. 1, 19.10. 1, 08.11. 1.
 Lehtokurppa: vain 15.08. 1, 06.09. 2, 02.11. 1, 11.11. 1.
 Isokuovi: parhaiten 14.08. 12, viimeinen 23.09..
 Pikkukuovi: huippu tarkkailun alkaessa, eniten 27.07. 92 ja 28.07. 80, toinen huippu 15.08. 56. Viimeinen jo 31.08..
 Punakuiri: huippu myös tarkkailun alussa, eniten 27.07. 10.
 Määrät pieniä, väliltä 14.-30.08. ei yhtään havaintoa!
 Viimeisetkin jo varhain 08.09. 2. Nuorten lintujen muutto erittäin niukkaa.
 Metsäviklo: vain 27.07. 1 ja 03.08. 1.
 Liro: huiput 05.08. 35 ja 14.08. 95. Huippupäivä jäi hyvin yksinäiseksi. Viimeinen jo 05.09..
 Rantasipi: Huippuina 28.07. 16, 30.07. 7 ja 04.08. 6. Määrät tavanomaista selvästi suurempia. Viimeiset 07.09. 2.
 Punajalkaviklo: parhaat todetut muuttopäivät 28.07. 25, 30.07. 20 ja 17.08. 22. Viimeisinä todettuina 07.09. 1 ja 18.09. 1.
 Mustaviklo: todettuina huippuina 05.08. 45 ja 16.08. 40, ilmeisesti nuorista. Määrät ovat tavanomaista selvästi komeampia, myös muutto jatkui pitkään: 23.09. 1, 09.10. 1 ja 10.10. 1.
 Valkoviklo: huippuina 28.07. 15, 30.07. 15, 14.08. 15, 31.08. 23 ja 07.09. 16. Nuorten yksilöiden muutto sekä runsasta että myöhäistä.
 Isosirri: komea aikuishuippu 30.07. 33. Nuoret yksilöt sen sijaan lähes täysin kateissa, viimeisinä 24.09. 2.
 Merisirri: Muuton alku myöhäinen, ensihavainto vasta 20.10. 15. Myös muuton huippu kuukauden myöhässä, parhaiten 13.12. 39. Muuten - 22.12. kontrolloitiin jälleen 1973-10-21 rengastettu koiras, joka ilmeisesti talvehti vuotta siemmin Jurmossa (ks. sivu 15).

Pikkusirri: ensimmäisinä 31.07. 1 ja 04.08. 2. Oli koko syksyn erittäin niukka, todetut huippupäivätkin peräti pikkuisia: 06.08. 4, 18.08. 6. Ilmiö liittyyneenmuidenkin nuorten sirrien täydelliseen puuttumiseen. Viimehavaintokin naurettavan varhainen: 03.09. 3.
Lapinsirri: eniten saarella 27.07. 3, 14.08. 4 ja 23.08. 3. Niukkaa esiintymistä, viimeisinä 01.09. 2.
Suosirri: Aikuishuippuja 28.07. 392 ja 04.08. 300, nuorten parhaat päivät 03.09. 200 ja 06.09. 195. Laji oli muista sirreistä poiketen melko runsas koko syksyn. Viimehavainto silti varhainen: 29.10. 2. Eteläistä schinzii-rotua tavattiin vain 28.07. ja 30.07. 1.
Kuovisirri: naarashuippua 29.07. 40 ja 30.07. 39. Nuoret jäivät kokonaan puuttumaan. Viimeisinä todettuina 29.08. 1, 04.09. 1 ja 18.09. 1. Naarashuipun määrät reilusti tavanomaiset ylittäviä.
Pulmussirri: 27.07.-23.09. 11 havaintoa enintään 19, todennäköisimmin n.15 eri yksilöstä, eniten 04.08. 7 ja 17.08. 4. Nuoria ei tästäkään lajista todettu monia, mutta sen sijaan aikuiset olivat tavallista paljon lukuisempia.
Jänkäsirriäinen: 27.07.-29.08. 10 havaintoa enintään 28 yksilöstä, eniten 28.07. 11. Tavallista paljon runsaampi.
Suokukko: huippuina 27.07. 107, 23.08. 60 ja 25.08. 60. Ei kovin runsas, vallankin nuoria vähänlaisesti. Viimeinen 10.10..
Vesipääsky: 27.07.-22.08. 10 havaintoa, enintään 24, todennäköisesti n.15 eri yksilöstä. Paras päivä 29.07. 7. Tavanomaista paljon runsaampi.
Lampiviklo: 30.07. 1 paikallisena Grundvikissa.
Rantakurvi: 28.07. 1 rauhaton aamusella länsipäässä.

Vuodenvaihteen tarkkailu Jurmossa on jo perinteisesti ollut hyvin vahvaa. Niinpä tänäkin vuonna lintujen muuton viime hetkiä seurattiin tiiviisti 06.-13.12. sekä 21.12.-12.01.. Muutoltaan myöhästyneistä linnuista on jo puhuttu aiemmin, mutta lienee hyväksi tutustua myös muutamiin tyypillisempiin loppuvuoden ilmiöihin.

GAVIA: 21.12.-12.01. 3 havaintoa yksinäisestä linnusta.
Merimetso: 21.12.-12.01. 5 havaintoa 7 yksilöstä, tavallista lukuisampi.
Heinäsaorsa: satamien tyhjeneminen näkyy muuttona vuodenvaihteessa, parhaina päivinä 13.12. 170 ja 11.01. 171.
Telkkä: pikkuparvet säännöllisiä, eniten 28.12. 9.
Alli: saaren vesillä vain niukasti paikallisia, eniten 21.12. 23 ja 02.01. 16. Muuttoa ei voitu todeta.
Haahka: talvikanta oli tavallista niukempi, ja väheni koko havainnointijakson ajan. Tammikuun alussa saaren rannoilta löytyi myös tuoreeltaan kuolleita yksilöitä. Kuriositeettina mainittakoon, että 10.01. saatiin saaren rannasta käsin kiinni nukkuva 1-v. koiras. Sekä uhri että pyydystäjät säikähtivät pahoin - jälkimmäiset siksi, että luulivat edellistä raadoksi.

Tukkakoskelo: eniten 31.12. 8, 07.01. 8 ja 08.01. 10. Pikkuparvet ovat säännöllisiä vuodenvaihteessa saaren vesillä.
Isokoskelo: eniten 23.12. 6 ja 02.01. 7. Pientä muuttoa säännöllisesti vuodenvaihteessa.
Kyhmyjoutsen: 21.12.-12.01. n.9 paikallista tai muuttavaa yksilöä saaren vesillä.
Kanahaukka: jotakuinkin säännöllisesti jälleen 1 aikuinen naaras saarella vuodenvaihteen tienoilla.
Teeri: talvikannan paras noteeraus 27. ja 29.12. 23.
Merilokki: muuttoa ei juuri voi todentaa, paras vuodenvaihteen päivä 31.12. ja 05.01. 13.
Harmaalokki: Pikku muuttoalto todettiin joulukuun lopulla, parhaiten 23.12. 135, pienen tauon jälkeen myös 06.01. 95.
Kalalokki: Muutto oli poikkeuksellisen vahvaa vuodenvaihteessa. Parhaina päivinä 05.01. 200 (+ 350 todennäköistä), 06.01. 210, 10.01. 300. Tavallisina talvina laji on tähän aikaan Jurmossakin melkoinen pinna.
Riskilä: varsin säännöllinen saaren vesillä, eniten 31.12.11.
Kiuru: pientä muuttoa vielä vuodenvaihteessa, ainakin 1 yksilö aikoi talvehtia.
Varis: tänä vuonna ei paikallisia, vain vähäisiä muuton rippeitä vuodenvaihteessa, eniten 31.12. 3.
Talitiainen: muuttoa tapahtui vielä vuodenvaihteessa, selvää talvehtivaa kantaa oli vaikea todeta.
Kottarainen: vuodenvaihteen tienoilla saarella talvehti 4 yksilöä.
Viherpeippo: muutto tänä vuodenvaihteena varsin vähäistä, eniten 29.12. 4. Ilmeisesti laji talvehti tuolloin vielä runsaana mantereella.

Kirjallisuus

- ANDERSSON, G. 1975: Signildskärs fågelstation 1974. - Ålands Fågelskyddsförening (moniste).
HARIO, M. 1975: Tuloksia valtakunnallisesta kevätmuuttokyselystä 1974. - Lintumies 10:45-51.
HARJU, T. 1975: Katsaus lintuasemien toimintaan 1974. - Lintumies 10:52-60.
HILDÉN, O. 1975: Vaelluslintujen esiintyminen lintuasemilla 1974. - Lintumies 10:53-69.
LILJA, I. 1975: Toiminta Säpin lintuasemalla 1974. - Satokunnan linnut 10:3-10.
TALLGRÉN, T. 1975: Verksamheten vid Rönnskärs fågelstation 1974. - Helsinki (moniste).

SEPPÖ PEKKALA

HUUHKAJIEN POIKASISTA JA NIIDEN SIIRTOISTUTUKSESTA

Lintuja, varsinkin petolintuja, otetaan silloin tällöin määräysten vastaisesti kasvateiksi, hoidetaan jonkun aikaa, kyllästytään ja ei tiedetä mitä puolikasvuisille linnuille tehtäisiin. Poikasen pesälle viemistä ei juuri harmita, koska emojen epäillään haistavan tulokkaasta ihmisen hajun. Haistaminen lienee linnuille mahdotonta, mutta sen sijaan jotkut lajit kykenevät tajuamaan jälkeläistensä suuäärän ja näin havaitsemaan ottopojan.

Huuhkajan poikasia joutuu vuosittain "kilttien" ihmisten hoiviin ja edelleen Korkeasaareen tai luontoon sopeutumatomiksi häkkinluiksi tai topatuiksi pölyn kerääjiksi pihoröngin päälle, kun "avuttomia, emojen hylkäämiä, suloisia pöllöpoikia" löydetään "pesästään pudonneina" yksinäisinä metsästä ja otetaan hyvää hyvyttään ihmisen hoitoon. Poikasten ryöstö pesäntäkään ei ole vielä harvinainen ilmiö elintaso-Suomessa. Talteenotetut poikaset eivät tavallisesti ole olleet hylättyjä, vaan emot ovat huolehtineet niistä normaalisti. Emo on ollut poikasten läheisyydessä ihmisen saapuessa ja lentänyt läheiseen puuhun, usein varisten saattossa, tarkkailemaan kutsumattoman vieraan liikkeitä. Tätä kaikkea ei kaupunkilaistunut ihminen tiedä eikä huomaa, vaan ottaa pojat huostaansa ja vaarantaa niiden luonnollisen kehityksen ja aiheuttaa itselleen runsaasti töitä poikasten kasvatuksessa. Petolintujen poikasten ruokkiminen ja kasvattaminen täysikasvuisiksi, itsenäisesti toimeentuleviksi linnuiksi ei ole viikon tai kahden asia. Se vaatii kasvattajalta suhteellisen paljon aikaa, mutta tulos ei ole läheskään aina luonnonvaraisesti toimeentuleva petolintu, vaan ihmisestä riippuva elävä höyhentoppa. Joillakin ihmisillä voi olla mielessä huuhkajan kasvattaminen täysikasvui-

seksi, sen tappaminen ja siirtäminen topattuna olohuoneen kaapin päälle pölyä keräämään tai aidantolpalle varisten houkuttimeksi. Myös elävää huuhkajaa on käytetty syöttinä varisten ampumisessa. Oleellista asiassa on kuitenkin huuhkajan poikasten talteenoton laittomuus ja rangaistavuus, olkoon toimenpiteen syy tai tarkoitus mikä tahansa. Vain sairaiden eläinten talteenottoa voidaan pitää aiheellisena ja silloinkin on varmintä ilmoittaa asiasta vaivovalle viranomaiselle. Kyllä luonto omistaan huolen pitää, kunhan ihminen ei lyö asioita sotkevaa kömpelöä ja ahnasta kättään joka väliin.

Keväällä 1973 eräs henkilö Turussa oli ottanut haltuunsa kaksi tavalla tai toisella orpoontunutta huuhkajanpoikasta. Asia tuli maa- ja metsätalousministeriön tietoon ja se käytti viranomaisvaltaansa asian selvittämiseksi. Samassa yhteydessä se määräsi minut poikasten uudeksi kasvatusisäksi. Sain poikaset haltuuni toukokuun lopulla (28.5.), jolloin ne olivat arvioni mukaan neljän-viiden viikon ikäisiä. Poikaset sijoitettiin tilapäisesti Turun kaupungin puutarhan lintutaloon.

Saatuani tiedon poikasten siirtämisestä kasvateikseni olin alkanut miettiä erilaisia hoito- ja kasvatusmahdollisuuksia, jotta pitkällisen hoidon jälkeen niistä ei tulisi puolikesyjä petolinnun irvikuvia. Osittain tästä syystä ja osittain haluttomuudestani uhrata koko kesää lastenhoidolle nousi esiin ajatus poikasten istuttamisesta huuhkajan pesälle, jossa olisi jo luonnonvaraisia poikasia. Istutuksen onnistumismahdollisuuksia alettiin tutkiskella muutamien turkulaisten petolintumiesten kesken. Epävarma tieto kertoi, että kalasääsken poikasten istutus oli onnistunut Yhdysvalloissa. Poikaset olivat kuulema olleet hyvin nuoria ja toisaalta sääksi pesii puihin. Meidän poikasemme olivat kuitenkin jo niin suuria, että ne pystyisivät siirtymään helposti kauaskin pesästä, varsinkin kun huuhkaja pesii maahan ja sen poikaset usein lähtevät jalkaisin pois pesästään jo melko aikaisessa vaiheessa. Muita tietoja petolintujen siirtoistutuksista ei pystytty hankkimaan muuta-

massa päivässä. Toisaalta päädyttiin johtopäätökseen, että huuhkaja ei kykene laskemaan poikastensa määrää ja jos kykenisikin niin ruokkisi kaikkia poikasia, jotka kerjäävät ruokaa. Kasvattipoikasemme olisivat todennäköisesti vielä jonkin aikaa emolinnun ruuan paloittelusta täysin riippuvaisia.

Vaikka tiedot aiemmista istutuksista olivatkin vähäisiä ja epäselvyys istutusten onnistumisesta suuri, päädyttiin istutuksiin, koska onnistuessaan ne toisivat ehdottomasti parhaat tulokset suhteellisen pienellä vaivalla verrattuna poikasten kokokesäiseen tarhaukseen ja saalistuksen opetukseen. Istuttamista varten laadittiin suunnitelma, jonka mukaan:

- Poikaset istutetaan erikseen yhden tai kahden poikasen pesille, jotta poikasten tarvitseman ravinnon kokonaisuus ei kasvaisi kovin suureksi. Tällöin kuitenkin pienipoikueisilla pesillä ravinnon suhteellinen lisäys olisi suurempi kuin suuripoikueisilla pesillä.
- Poikaset vietäisiin pesälle illalla ja ruokittaisiin ennen lähtöä puolikylläisiksi. Tällöin kasvattipoikasten oletettiin kerjäävän ruokaa muiden poikasten tavoin jo ensimmäisenä yönä. Poikasille oli hoitomme aikana annettu ruuaksi rottia ja teurastamolta saatua sydänlihaa. Ruokinta oli suoritettu aamuin sekä illoin.
- Poikanen jätettäisiin maastoon vain, jos luonnonvaraiset poikaset olisivat vielä pesällä tai sen välittömässä läheisyydessä ja lisäksi kaikki yhdessä.
- Tarkastuskäyntejä tehtäisiin pesälle tarpeen mukaan päivittäin. Istutettu poikanen ruokittaisiin puolikylläiseksi, jos se olisi nälissään. Mikäli poikaset olisivat kaukana toisistaan, siirrettäisiin ne yhteen.
- Jos tarkastuskäynnit osoittaisivat, että kasvattipoikanen ei sopeudu noin kahdessa viikossa uudelleen luonnon olosuhteisiin, poikanen palautettaisiin tarhaan.
- Toinen kasvattipoikanen istutettaisiin ensin ja toinen vasta jos ensimmäinen istutus näyttäisi onnistuvan.

Turkulaisten petolintumiesten tiedossa oli keväällä 1973

muutama huuhkajan pesä Varsinais-Suomen alueella. Sopivien istutuspesien löytämisellä oli kiire, sillä kevät oli ollut aikainen ja samoin myös huuhkajien pesinnät. Istutuksen onnistumiseksi poikasten pesäällä oloa pidettiin välttämättömänä. Jo pari päivää poikasten haltuunsaannin jälkeen aiottiin suorittaa ensimmäisen poikasen istutus, mutta se jäi vain suunnitelmaksi. Poikanen kuljetettiin kahdellekin eri pesimäpiirille, mutta pesien omat poikaset olivat lähteneet pesiltään eikä niitä löytynyt lähiympäristöstäkään. Kaksi päivää myöhemmin poikanen istutettiin suunnitelmien mukaisesti yhden poikasen pesälle. Luonnonvarainen poikanen sähisi ja suhtautui epäillen paikalle saapuneisiin ihmisiin. Kasvattipoikaset olivat jo tässä vaiheessa täysin tottuneita ihmisiin, keinoemoihinsa. Ne katselivat luottavasti niitä ruokkimaan saapuvaa ihmistä. Niin kasvattipoikanen jäi hieman levottomanarkana ottopoikana luonnonvaraisen poikasen kera pesälle. Yöllä alkoi raju kaatosade. Se sai istuttajien mielet apeiksi ja odottamaan pahinta. Seuraavana iltapäivänä, vajaa vuorokausi istutuksen jälkeen, tehtiin tarkastuskäynti pesälle, jolloin kasvattipoikanen löytyi pahoin kastuneena pesän välittömästä läheisyydestä. Pesän omaa poikasta ei näkynyt eikä jatkuva sade ja märkä kasvattipoika suoneet mahdollisuuksia tarkempaan etsintään. Poikanen kuivattiin lämminilmapuhaltimella ja säilytettiin yön yli lämpimissä sisätiloissa. Se oli pari vuorokautta apaattinen eikä syönyt kuin väkisin pieniä lihapaloja. Toipuminen normaalikuntoon tapahtui kuitenkin muutamassa päivässä.

Ensin istutetun ja kastuneen poikasen ollessa edelleen tarkkailtavana, istutettiin toinen poikanen 5.6. kahden poikasen pesälle. Pesän omat poikaset olivat noin viikon kasvattia nuorempia. Poikaset olivat jo liikkeellä, 2 ja 20 metrin päässä pesästä, mutta ne palautettiin pesälle. Poikasten käyttäytyminen oli samanlaista kuin edellämäinillä epäonnistuneella istutuksellakin. Ensimmäinen tarkastuskäynti tehtiin vasta kaksi vuorokautta istutuksen jälkeen (7.6.). Tällöin kasvatti oli yhdessä toisten poikasten kanssa pesällä. Ne olivat noin metrin etäisyydellä toisis-

taan. Kasvattipoikanen otti vain vähän ruokaa syöttämisyrittämisistä huolimatta. Se ei ollut aggressiivinen muiden poikasten tavoin. Seuraava tarkastuskäynti oli 9.6. Kasvattipoikanen ja toinen pesän poikasista olivat yhdessä lähellä pesää, kolmas oli noin 25 metrin päässä. Kaikki siirrettiin jälleen yhteen. Kasvatti söi haluttomasti yhden lihanpalan. Molemmilla tarkastuskäynneillä voitiin vielä jotenkin käyttäytymisen perusteella tuntea pesän omista pojista. Kasvattipoikasen ruokinta huuhkajaemon toimesta näytti sujuneen toiveiden mukaan, koska poikaset ei juuri kelvannut ihmisten tuoma tukiravinto. Kolmas tarkastuskäynti tehtiin vasta 15.6. Tällöin poikaset olivat kalliolla noin sadan metrin päässä pesästä. Kaikki poikaset sähisivät hurjasti ja liisivät rinnettä alas kun niitä yritettiin koskea. Tämän käynnin jälkeen oltiin varmoja kasvattipoikasen sopeutumisesta takaisin luonnon olosuhteisiin ja poikaset jätettiin omiin oloihinsa.

Toisen poikasen ensimmäinen istutusyritys epäonnistui kuten edellä kerrottiin. Poikanen oli sen jälkeen tarhassa hoidettavana kunnes toisen poikasen istutus näytti onnistuvan. Kastumisestaan toipunut poikanen vietiin 11.6. kahden poikasen pesälle eräälle pienelle saarelle. Tämän pesän poikaset olivat myös jonkin verran kasvattipoikasta pienempiä. Ne oleskelivat vielä pesäkuopallaan. Ensimmäinen tarkastuskäynti tälle istutuspaikalle tehtiin 12.6., jolloin kasvattipoikanen oli yhdessä toisen poikasen kanssa ja söi neljä lihapalaa. Kolmatta poikasta ei näkynyt. Toisella tarkastuskäynnillä 14.6. kasvattipoikanen söi kaksi lihapalaa ja kolmannen puoliväkisin. Kaikki poikaset olivat jälleen yhdessä. Kolmannella tarkastuskäynnillä 17.6. kasvattipoikanen ei huolinut ruokaa ja näytti muutenkin sopeutuneen luonnonvaraiseen elämään. Viimeisellä tarkastuskäynnillä 27.6. kasvattipoikanen pystyi jo liitämään. Muut poikaset olivat hieman kasvattia pienempiä. Kaikki poikaset sähisivät.

Molemmat istutukset näyttivät onnistuvan hyvin. Noin kuu-

kauden ihmisten hoivissa olleet poikaset sopeutuivat nopeasti, vajaan viikossa, uudelleen luonnon olosuhteisiin. Etukäteissuunnitelman mukaiset toimet näyttivät taroituksenmukaisilta. Melko tärkeä seikka lienee ollut kasvattien ikä pesän alkuperäisten poikasten ikään verrattuna, sillä vanhimmat poikaset näyttävät poikueissa määrävän pesästä poissiirryttäessä vauhdin ja osittain myös suunnan. Kasvattipoikaset olivat pesien omia poikasia vanhempia ja vaikuttivat ilmeisesti vankeusaikanaan saamansa hyvän ruokinnan takia ikäisekseen kookkailta. Istutukset tapahtuivat melko viime tingassa, sillä pari viikkoa myöhemmin poikueiden löytäminen olisi varmaankin ollut hyvin vaikeaa. Lisäksi suurten poikasten liikkuvuus olisi mahdollisesti häirinnyt kasvatin sopeutumista luonnon olosuhteisiin ja vaikeuttanut tarkastuksien yhteydessä suoritettua ruokintaa.

Siirtoistutuksemme osoittivat, että huuhkajan poikasia voidaan tietyissä olosuhteissa siirtää vieraaseen poikueeseen. Siirron onnistumiseksi poikasten tulisi olla melko pieniä, mieluiten vielä pesäkuopassaan pysyviä. Siirtoistutus osoittautui yhdeksi mahdollisuudeksi palauttaa talteenotettuja tai ryöstettyjä poikasia takaisin luontoon. Kasvattipoikaset, samoin kuin pesien alkuperäisetkin poikaset, rengastettiin. Ensin istutettu poikanen löydettiin vuoden 1974 lopulla lentokyvottomänä istutuspaikan naapurikunnasta, noin 30 kilometrin päästä. Se oli ilmeisesti syönyt jotain myrkyä, mutta toipui lentokykyyseksi vajaan viikossa. Se päästettiin takaisin luontoon ja se todistaa rotille ja variksille joka yö siirtoistutuksen onnistumisen.

Huuhkajien poikasten hoidon ja istutuksen mahdollisti turkulaisen petolintumiesryhmän aktiivinen toiminta. Poikasten ravinto saatiin lahjoituksina Lounais-Suomen Osuusteurasta-mosta ja Turun yliopiston eläintieteen laitokselta. Näille kaikille kiitos kahden jälleen luonnossa elävän huuhkajan puolesta.

KATSAUS KAARINAN KORISTON TALVILINNUSTOON
1970-LUVUN ALKUPUOLELLA

Jorma Kirjonen & Raino Pönni

Aineisto

Havainnot on kerätty tavanomaista talvilaskentamenetelmää käyttäen; reittilaskenta, jossa kaikki havainnot on otettu mukaan. Laskentatalvia ovat olleet 70/71, 71/72 ja 74/75.

Kunakin talvena reitti käytiin läpi 4-6 kertaa aikana, jota rajoittavat päivämäärät 20.11. ja 10.3.

Kaarinan kunnassa sijaitsevaa laskenta-aluetta rajoittavat Valtatie 1, Paraisten tie, Kuusistonsalmi ja Rauvola.

Alueeseen kuuluvat mm. Hovirinta, Koristo ja Auvaisberg.

Noin 12 km pitkä reitti halkoo verraten sattumanvaraisesti alueen kaikkia biotooppeja ja kulkee osaksi pitkin Kuusistonsalmen rantaa. Laskentaan käytetty aika pysytteli melko tarkkaan 5-6 h:n paikkeilla. Reitti kuljettiin kaikkiaan 15 kertaa ja määrittäisiä tuli 50:stä lajista noin 8040. Tulokset on koottu taulukkoon 1.

Taulukossa 1 on esitetty eri lajien talvikohtaiset keskiarvot yksikkönä yksilöä per laskentakerta. Erittäin monimuotoisesta maastosta johtuen suositeltu yksikkö yks/km ei tässä ole tarkoituksenmukainen. Keskiarvoja seuraa 15:ssä laskennassa saavutettu laskentakohtainen maksimimäärä.

Laitimmaisessa sarakkeessa on niiden laskentapäivien luku, joina ko. lajia on tavattu. Tämän sarakkeen mahdollinen maksimi on siis 15. Noita maksimin saavuttaneita lajeja voisi kutsua vaikkapa alueen tyyppilajeiksi; ne ovat riittävän runsaslukuisia tullakseen joka kerta havaituiksi ja kannat ovat pysyvät.

Alueen linnustoa on tarkoitus seurata viisivuotiskausittain, mikäli mahdollista, ja selvittää asutuksen vaikutusta; ko. alue kaupungistuu varsin nopeaa tahtia. Satunnaisten kannanvaihteluiden (esim. käpytikka taulukossa 1) vaikutuksen eliminoimiseksi lasketaan reitti useampina talvina.

Jotta mukaan saataisiin alueen linnusto koko talven ajalta joudutaan joka talvi suorittamaan useita laskentoja.

Tässä siis tuloksia ensimmäisen viisivuotiskauden ajalta.

TAULUKKO 1. Vuotuiset keskiarvot, lajien maksimilukumäärät ja havaintokertojen määrä.

	70/71	71/72	74/75	max.	hav.k.
Ana pla	-	-	3,5	6	3
Buc cla	-	-	0,3	1	1
Mer mer	-	-	0,3	1	1
Cyg olo	-	-	0,8	3	1
But lag	-	-	0,3	1	1
Acc nis	0,3	-	0,5	1	4
Acc gen	-	-	0,5	1	2
Fal col	0,3	-	0,5	1	4
Fal tin	-	-	0,5	1	2
Lyr tet	0,2	0,4	-	2	2
Tet bon	0,5	0,4	-	2	5
Per per	-	3,8	-	10	2
Pha col	1,0	5,8	6,0	10	11
Lar arg	-	-	5,0	8	3
Lar can	-	-	2,8	9	2
Pic can	-	-	0,3	1	1
Den maj	6,2	-	1,5	10	10
Den min	-	-	0,3	1	1
Pic tri	0,2	-	-	1	1
Dry mar	0,3	0,2	0,5	2	4
Ere alp	-	-	0,3	1	1
Cor corn	88,	87,	45,	179	15
Cor mon	12,	3,0	8,5	36	10
Pic pic	12,	11,	14,	22	15
Gar gla	0,2	0,4	1,3	2	7
Par maj	117,	111,	105,	179	15
Par cae	8,0	8,0	21,0	33	15
Par ate	6,2	7,6	8,5	16	15
Par cri	8,7	10,0	11,0	15	15
Par mon	17,	18,	15,	29	15
Aeg cau	-	11,	-	22	3
Ger fam	0,5	2,2	2,5	4	12
Tur pil	0,8	0,6	0,3	2	7
Tur mer	0,2	-	0,5	1	3
Reg reg	12,	39,	30,	54	15
Lan exc	0,3	-	0,5	1	3
Goc coc	-	-	0,3	1	1
Car chl	0,2	0,6	52,0	132	7
Car car	-	3,0	8,3	25	6
Car spi	0,2	0,6	0,8	3	5
Car can	-	-	25,	100	1
Car flam	1,7	30,	-	91	6
Car flav	-	0,4	0,8	3	2
Pyr pyr	17,	20,	34,	49	15
Pin enu	-	-	11,	45	1
Lox sp	1,8	-	-	5	3
Fri coe	0,2	0,2	22,	26	6
Fri mon	0,2	-	6,8	17	5
Emb cit	98,	112,	78,	220	15
Pas dom	38,	112,	69,	130	15
yht.	449	598	595		
laskenta- kertoja	6	5	4		

Tyyppilajit

Lajeja, jotka on havaittu jokaisessa 15:ssä laskennassa on kaikkiaan 11 kpl. Nämä "tyyppilajit" jakautuvat melko selvästi kahteen ryhmään, nimittäin asutuksen lähistöllä eläviin kulttuurilajeihin ja tiaisparvien lajeihin.

Varsinkin talvella tyyppillisiä kulttuurilajeja ovat varis, varpunen, keltasirkku ja talitiainen. Näiden neljän osalle tulee peräti 65% kaikista havainnoista. Nimenomaan talvella myös harakka kuuluu asutun alueen kuvaan. Tyyppilajeista vain punatulkun asema on epämääräinen, mutta tunnetusti sekin käyttää paljon ihmisten tarjoamia tilaisuuksia.

Havaituista kulttuurilajeista vain fasaani ja naakka eivät yltäneet kymmenen yleisimmän joukkoon. Naakoistakin suurin osa lensi alueen yli Turun ja Paraisten (?) väliä. Kesykyhkyn täydellinen puuttuminen todistaa, että kulttuurilajisumasta huolimatta kyseessä sittenkin on lähinnä maaseutu.

Joskin talitiainen on ensisijaisesti kulttuurilaji, niin se on kotonaan myös lähimpien metsien tiaisparvissa. Ei siis ihme, että juuri P maj on alueen yleisin lintu, joka yksinään muodostaa noin 20% alueen lintukannasta. Kaikki muut tiaiset ja hippiäinen yhdessä pääsevät vain 13%:iin. Tiaisparvissa yleisin laji talitintin jälkeen on hippiäinen, sitten hömö- ja sinitiainen sekä peränpitäjinä töyhtö- ja kuusitiainen. Hännänhuipuksi jää puukiipijä, joka vähistä yksilömäärästään huolimatta on päässyt mukaan yllättävän moneen laskentaan.

Vesilinnut

Meren ja ojien jäätyminen asettaa luonnollisen esteen vesiaisten toimeentulolle. Talvella 74/75 meri jäätyn vasta tammikuun lopulla, mikä selittää vesilintu- ja lokkihavainnot.

Petolinnut

Vähistä havainnoista huolimatta varpus-, kana- ja ampuhaukka lienevät oleellinen osa linnustoa talvisinkin. Leutona talvena 74/75 jäi yksi tuulihaukkakin alueen myyriä kiusaamaan. Saman talven syyspuolella todettu piekana kuuluu ryhmään muuttomatkalta myöhästyneet.

Harvalukuiset

Eräät alueen vakituiset asukit ovat niin harvalukuisia, että niihin törmääminen on todellista sattumankauppaa. Näitä lajeja ovat mm. pyy, palokärki, harmaapäätikka ja tietysti petolinnut sekä yllättäen teeri ja närhikin. Vakituiseksi lajit on voitu todeta useimmiten jätöksistä, joita esim. harmaapäätikan kohdalla löytyi myös kahtena ensimmäisenä talvena, vaikkei lintu itse suvainnutkaan näyttäytyä. Lumisina talvina myös peltopyyn olemassaolo selviää yleensä ensimmäiseksi lumijäljistä. Talvella 71/72 ainoa todiste käpytikan olemassaolosta oli pajansa juurelle kuollut D maj.

Normaalitalvina reitille eksyy jokunen yksilö milloin mitäkin Carduelista tai peippolintua, näin myös 70/71 ja 71/72. Poikkeuksellisenä talvena 74/75 reitille osui tammikuussa peräti n.250 yks käsittävä sekaparvi, johon kuului satakunta hemppoa, saman verran viherpeippoja sekä lisäksi peippoja ja järripeippoja. Linnut oleskelivät tiettävästi koko alkutalven lumettomalla rypsipelloilla ja sen ympäristössä, pääosaksi laskentareitin ulottumattomissa. Tämä alue oli ymmärrettävästi myös ampu- ja varpushaukkojen suosiossa.

Muut

Eteläisen Suomen talvimaisemaan kuuluu joukko pohjoisesta ja idästä saapuneita vieraita. Näistä on reitille eksynyt pohjantikka, lapinharakka, taviokuurna, vuorihemppo ja tietysti urpiainen. Pырstötiainen muistuttaa oikkuiluiltaan kovin näitä lajeja, vaikka pesiikin etelässä.

Laiskoiksi muuttajiksi voisi haukkua niitä muuttolintuyksilöitä, joita näkee vielä alkutalvesta, esim. telkkä, isokoskelo, kyhmyjoutsen ja pohjoisen lajeista piekana sekä tunturikiuru. Todellisia muuttopinnareita ovatkin sitten sellaiset lajit kuin sinisorsa, tuulihaukka, mustarastas, räkätti, järri ja peippo.

Ainoa varsinainen rariteetti oli nokkavarpunen.

HUOMIOITA LYL:N KOTKAKOKOUKSESTA 29.11.1975 OULUSSA

Rantaruoho

Seuraava pikku kertomus luonnehtii lyhyesti otsikon kokouksessa pidettyjä alustuksia. Yhdessä ne ainakin paikan päällä kuultuina antoivat varsin hyvän kuvan maakotkiemme tämänhetkisestä tilasta, suojelun tarpeesta sekä käynnissä olevista suojelutoimista.

P.Salminen: maakotkan pesimätulos 1975

Kuluneena kesänä tarkastettiin 88 reviiriä (vuonna 1974 n.100). Teho oli siis viimevuotista selvästi huonompi.

lääni	asumatta	korist.	tuhout.	asuttu/isoja	pulli	summa
Keski-S	-	-	-	2/3		2
Vaasa	2	4	-	-		6
Oulu	6	5	1	4/4		16
Lappi I	6	5	-	10/17		21
II	10	8	4	6/7		28
III	1	4	1	9/10		15
summa	25	26	6(8)	31/41		88

(Lappi I = etelä-L., II = Keski-L., III = Pohjois-L.)

Poikastuotoksi koko maasta saadaan taulukon tiedoin

1.11 asuttua pesää kohti tai 0.65 asuttua/koristeltua pesää kohti. Tarkkailun puutteellisuus on saattanut jättää pois esim. asuttuja vaihtopesiä.

P.Sulkava: kannan kehitys 1960- ja 1970-luvuilla

Vuonna 1962 inventoitiin kotkakanta ensi kerran välttävällä tarkkuudella. Linkolan arvion mukaan maassa tuolloin oli 150-200 paria, joista yli 100 pesi vuosittain. Määrä ja levinneisyys tuntuivat pysyneen pitkään aiemmin vakiona. Ko. vuonna kotka rauhoitettiin.

Vuonna 1968 suoritettu uusi tutkimus osoitti levinneisyyden etelärajan siirtyneen pohjoisemmaksi. 1960-luvulla kotkien

pesimistä olivat voimakkaasti häirinneet mahtavat metsänhakuut sekä muutamat ravintotilanteeltaan ankarat vuodet. Pesiviä pareja ei tuolloin ollut vuosittain sataakaan, joskin Lappi oli tutkimukselle vielä outoa aluetta. Poronhoitoalueella oli lisäksi monia poikkeusluvulla toimivia kotkantappajia, joille paliskunnat lisäksi maksoivat vahvaa vaivanpalkkaa. Vuonna 1970 saavutettiin ilmeisesti aallonpohja, pesiviä pareja oli luultavasti vain n.50. Tuolloin tehostettiin tarkkailua Lapissa voimakkaasti. Useina 1970-luvun alkuvuosina oli lisäksi hyvä ravintotilanne, valtio poisti tapporahansa ja lähetti metsänhoitajille kotkanpesien suojeluohjeet. Eräillä reviireillä oli lisäksi pesimäaikaan vartija. Niinpä vuosi 1974 ilmeisesti oli huippuvuosi - poikastuotto oli lähes 2 asuttua pesää kohti. Levinneisyyden etelärajalta ei kuitenkaan todettu kiistatonta kannan lisääntymistä.

Nykytilasta voidaan todeta, että levinneisyyden supistuminen on ilmeisesti pysähtynyt, samoin kannan väheneminen. Seuraava taulukko esittää sadan nykyisin tunnetun reviirin tilan viime vuosina:

vuosi	1971	1972	1973	1974	
mustia *	6	5	6	13	* = luvusta puuttuvat joka vuonna mustana pysyneet.
korist.	14	23	26	22	
asuttu	31	28	43	46	
tuhout.	-	6	9	10	
isot pulli	28	22	41	54	
ei tutkittu	49	44	25	18	
summa	100	100	100	100	

Tuntemattomia reviirejä on arviolta n.50, vuosittain pesinee 70-80 paria. Kun poikastuotto on hieman alle 1 asuttua tai koristeltua pesää kohti, lähtee suomalaisista pesistä n.60 poikasta vuosittain lentoon.

Nykyisin tunnetuista reviireistä 68 "elävää" on Lapin lää-

nissä, Oulun läänissä 23, eteläisemmissä lääneissä 9. Näistä eteläisimmistä on hyvin tunnettuina 1970-luvun vuosina lähtenyt lentoon 2-8 poikesta vuosittain. Selviä muutoksia asuinastiheydessä tai poikastuotossa ei voi todeta. Kannenvaihtelujen luotettava tulkinta vaatisi tietoja myös yksittäisten parien pesimärytmistä ja siitä, voiko täysikasvuinen kotka vaihtaa reviiriä eri pesimäkausina.

K.Huhtala: maakotken ravinnosta

Maakotken ravintoa on tutkittu jo n.20 vuotta. Saalisjätteitä on kerätty haudonta-aikaan lajin ruokailukiviltä, poikasaikaan pesiltä sekä lähistön istunapuiden alta, Vain vähän on kerätty reviiriltä lentopoikasajan ravinnosta. Seuraavassa yhdelmässä on esitetty tärkeimmät maakotken ravintokohteet tuoreiden ja vanhojen jätteiden mukaan laskettuina (koko maassa). Luvut prosentteja.

	tuore	vanha	yhteensä
poro	6.0	9.6	7.9
jänis	36.9	26.6	31.2
nisäkkäät	51.6	40.0	45.2
metso	17.2	23.6	20.7
teeri	9.2	12.4	11.0
kanalintu	36.2	46.0	41.6
sorsa sp.	4.7	7.8	6.4
kurki	1.9	3.0	2.5
linnut	48.2	60.0	54.7
aineistoa	930	1115	2045

Sorsalinnuista puolet on metsähanhia, ja näistä taas puolet samankesäisiä poikasia.

Poroista kotkan saaliseläimistä on kerätty seuraava taulu.

	tuore	vanha	yhteensä	prosenttia
yli 1 kk.	-	5 *	5	3.1
alle 1 kk.	41	63	104	64.2
sikiö	14	39 **	53	32.7

(* = täysikasvuisten eläimien vanhoja luita, haaskalta.

** = eräät yksilöt saattaneet erikoistua keräämään niitä)

Voidaan todeta, että poronvasan ehdittyä n.kuukauden ikäiseksi se on täysin kotkalta turvassa.

Laajassa tutkimuksessa paljastuu useita melko kiinnostavia ravintokohteita. Varislintuja kotka sieppaa varsin usein, niiden kokonaisuus on 2.4% aineistosta, joukossa 23 korppia, 24 varista, 2 närhettä ja 1 kuukkeli. Pöllöjäkin löytyy silloin tällöin, tutkimus tavoitti 11 suopöllöä, 2 viirupöllöä ja 2 lapinpöllöä kokon saaliina. Haukoista todettiin vain 1 tyhmä kanahaukka.

Ravinnon alueellisesta vaihtelusta eri osissa maata voi todeta, että odotetusti poroja löytyy eniten pohjoisimmilta reviireiltä, niin ikään myös jänis on eräs pohjoisten kotkien valtaravintokohde. Kanalintuja syödään tasaisen runsaasti joka puolella pesimäaluetta.

Tutkimukseen, joka kerää vain jätteitä, sisältyy muutamia hankalia virhelähtöitä. Kotka paloittaa säännöllisesti suuret saaliit, usein jopa vain jäniksenkin kokoiset. Poronvasoista hyvin suuri osa joutuu "saaliiksi" haaskoina, lisäksi saalisjätteistä suuri osa häviää pesiltä varsin nopeasti - yleistäen sitä nopeammin, mitä pienikokoisempi saalis on. Siksi edellä taulukoissa jaottelu kahteen ryhmään.

P.Saurola: kuolinsyistä rengaslöytöjen valossa

Tähän mennessä löytöjä rengastetuista kotkista on kertynyt melko vähän. Syynä kertymään on rengastustoiminnan heikkous vielä 1960-luvullakin.

Kaikkiaan 17.7% rengastetuista kotkista on löydetty, löytöprosentti on varsin korkea. Renkaan on todettu kestävä lukukelpoisena kotkan jalassa 15 vuottakin, osa kuitenkin pudonnee pois jo paljon aiemmin.

vuosi	reng.	ikä (täyttä vuotta)			
		0	1	2	3
1932	1				
1956	1				
1957	1				
1958	2				
1959	2				
1960	9	ATV	A		A
1961	6				
1962	6	A			
1963	1				
1964	14		J		
1965	8		TM		
1966	10		A	AL	
1967	12	AL?			
1968	12	AAS			
1969	2				
1970	11				
1971	20	(A)	L	L	
1972	20	A			
1973	(31)	VLL	AA	L	
1974	(39)	L?A			
summa	203	18	8	4	1
	164	15	8	4	1

lyhenteet:
 A = amuttu
 V = vangittu
 M = myrkytetty
 T = tapettu
 J = jätettä
 L = löydetty kuolleena
 S = sairas
 ? = ei ilmoitusta löytötavasta.

Ihmisen toiminta on hyvin selvä useimmissa tapauksissa.

Suomen kotkat muuttavat valtaosin kaakkoon. Seuraava tilasto erittelee Neuvostoliitosta saadut löydöt:

vuodet	ihminen	muu syy	löytö%
1960-64	AAAV		
	4	-	10
1965-69	AAAA	LS?	
	4	3	11
1970-74	AAAAV	LLLLLKK?	
	5	8	9

Skandinaavista suhtautumista kotkaan heijastelee seuraava ruotsalaisten rengastusten löytötilasto: 5 amuttua, 1 tapettu, 2 sähkölinjaan lentänyttä, 2 sairasta, 3 "löydettyä", 2 pitkälle maatonutta. Löydöistä on 10 Ruotsista, 5 Norjasta ja 2 Suomesta. Löytöprosentti on n.8. Vaikuttaa siltä, että suhtautumisessa ei ole nykyisin sanottavaa eroa eri alueiden välillä.

S.Saari: pesien hävityksestä ja aikuismetsästyksestä

Ki Puhuja selosti tyypillistä metsälappalaista suhtautu-

mista kotkaan. Havaintoja esitelmän pitäjällä oli neljältä vuodelta alueelta, jolla pesii 11 paria, ja jolla on lisäksi 5 muuta asuttua reviiriä.

Tänä aikana tuhottiin 15 25 todetusta pesinnästä ihmisen toimesta. Metkut ovat toimessa monet. Hyvin yleinen tapa on nitistää poikaset pesään, tämä on helppo tehdä, sillä lajin pesäpoikasaika on pitkä. Emojen ampuminen on hankalampaa, mutta jo naaraan ampuminen riittää tappamaan poikasetkin nälkään - kotkaparistahan koiras hankkii saaliit, ja naaras paloittelee ne poikasille. Myös unia rikotaan tai viedään pesästä säännöllisesti. Isokokoinen poikanen on myös helppo pudottaa kepillä pesästä, jolloin se usein joutuu esim. ketun saaliiksi. Pesimäpuita on myös kaadettu. Peräti vaaralliseksi yhdistelmäksi on osoittautunut poromies ja moottorikelkka. Useat pesät ovat niin syrjäisiä, että ilman moottorikelkkaa ne todennäköisesti olisivat jääneet löytymättä pesäntuhoojilta. Nyt äijät etsivät tavella kelkoilla pesät ja käyvät sitten kevämmällä ne tuhoamassa. Tämä toiminta oli erityisen järjestelmällistä vuonna 1975, ja tältä kesältä saamia kokemuksia esitelmöitsijä laajasti esitti yleisölle sanoin ja kuvin.

Vartijan asettamista reviirille pesimäaikaan oli kokeiltu jonkin verran. Keino todettiin yllättävän hyväksi, teho ei rajoittunut edes yhteen vuoteen.

M.Helminen: suojelutoimet valtion mailla

Nykyisin tunnetuista pesistä n.75% on valtion mailla. Näillä alueilla kotkan suojelu on säännöllisesti helpompaa kuin yksityisten tai yhteisöjen mailla olevien pesien. Hyvänä perusratkaisuna esitemän pitäjä tarjosi uhanalaisten

lajien suojelun ottamista lainsäädännöllisesti valtion tehtäväksi, esimerkiksi budjetin kautta. Tämä käytäntö on mm. USA:ssa. Ulkoilun ja retkeilyn kanavointiin on myös kiinnitettävä huomiota. Metsähallitus antoi vuonna 1970 maise-man- ja luonnonhoitokirjeen metsänhoitajilleen, jossa oli mm. ohjeet maaston käsittelystä kotkan pesän ympäristössä, ohjeita tarkennettiin vuonna 1972. Tällä hetkellä on tarkoitus kyselyllä kartoittaa annettujen ohjeiden vaikutus.

Muita suojelutoimia, jotka on helppo säädännöllisesti toteuttaa valtion mailla, ovat mm. tekopesien rakentaminen, pesimärauhan vartiointi, maastoajoneuvolaki, todettujen pesätuhojen poliisitutkinnan tehostaminen. Myös vastoin yleistä luuloa metsäautotiet - valtionkin - voidaan sulkea yleiseltä liikenteeltä.

Y. Karjalainen: keinopesistä

Keinopesiä esitelmöitsijä muutaman muun asianharrastajan kanssa on rakentanut pääasiassa vuosina 1971-72 24 kappaletta 17 reviiirille. Toiminta oli vuonna 1972 suunnitelmallista: keinopesä rakennettiin rauhattomille pesimäpaikoille (mm. kolmimmittaustorneille), reviiireille, joilla kotkat oleskelivat, mutta pesintää ei tapahtunut. Muutamia rakennettiin aivan uusille paikoille.

Pesistä 16 rakennettiin valtion maille, 8 piilotettiin yksityisten metsiin.

Tällä erää tarkastetuista 11 pesästä 8 oli koristeltua tai asuttua.

M. Harjo: rannikon talviruokinnasta

Ruokinnan tarkoituksena on estää nuorten kotkien muutto etelämmäs, missä tuhot vielä melkoiset. Toiminta on ran-

nikolla tiiviisti kytkeytynyt merikotkan suojeluun.

Seuraava kuvio esittelee haaskojen ja niillä todettujen meri- ja maakotkien alueellisen jakautumisen.

Vuodet 1973/4 ja 1974/5

on laskettu yhteen.

17

30

0

ylin luku on haasko-

jen määrä, keskimäinen

ruokailevien meri-

kotkien määrä,

alin ruokailevien

14

26

22 *

maakotkien määrä.

14

27

10

(* = poikkeuksellisen

11

10

31

suuri määrä on harha, talvella 1973/4

Signilskärillä erään haaskan liepeillä asusteli 11 kotkaa, nämä elivät kuitenkin saariston runsealla jäniskannalla. Muilla haaskoilla todettiin ko. talvena 5 ja seuraavana kaikilla yhteensä 6 maakotkaa).

Kuviosta todennee, että maakotkakaan ei ruokinnallakaan saa jäämään alueille, missä se ei luontaisesti esiinny. Signin poikkeushavainnot poislukien paljastuu lajin selvästi kaakkoinen muuttosuunta.

Toiminnan tehostamiseen on vielä runsaasti mahdollisuuksia etenkin Uudellamaalla. Vain varovasti kokeiltu idea on mm. "ruokintakeskus": yhden ison haaskan lähiympäristöön sijoitetaan useita pienempiä, joilla pystyvät ruokailemaan myös hierarkiassa alemmille portaille sijoittuvat yksilöt.

Uudeltamaalta haaskoilta on kerätty kotkista ikämääri-

tyksiä: maakotkista vain 2 oli vanhoja, sen sijaan 25 eria-asteisia nuoria lintuja. Vertailun vuoksi Etelä-Ruotsissa on ammutuista linnuista luetteloitu 14 aikuista vastaan n.500 nuorta. Siis muuttajat vain harvoin ovat vanhoja.

H.Hautala: mantereen talviruokinta

1960-luvun jälkipuolelta lähtien useat valokuvaajat esitelmöitsijä etunenässä alkoivat syksyisen aktiviteetin, jonka seurauksena vallankin eteläisille kotkareviireille on ilmestynyt kuolleita possuja kuin sienä sateella ikään. Toiminnan epäitsekäs motiivi oli ruokkia hädänalaisia lintuparkoja, itseks motiivi oli ottaa kuvia näistä hädänalaisista lintuparoista. Kuten tunnettua, kummassakin on laajalti onnistuttu.

Esitelmöitsijä kertaili laajasti sanoin ja kuvin tässä työssä vastaansa tulleita pikku episodeja.

Tilaisuuden lopuksi sekä Hautala että P.Helo esittelivät kuvia sekä haaskoilta että pesiltä.

Tiivistelmä

Maakotkia elää Suomessa n.150 paria, ne tuottavat vuosittain 60 lentopoikasta. Laji on erittäin pystyvä ja monipuolinen saalistaja, joka auliisti käyttää myös haaskoja hyväkseen. Nuoret linnut muuttavat valtaosaksi kaakkoon. Sekä muuttoaikana että pesimäaikana ainoa oleellinen vihollinen on ihminen.

Tällä hetkellä suojelua harrastetaan laajamittaisesti ruokkimalla lintuja vallankin muutolla, mutta myös reviiireillä talvisin. Keinopesiä on rakennettu kaikkein rauhattomimpien pesäpaikkojen siirtämiseksi rauhallisemmille paikoille.

Lajin pesimäpaikoilla etenkin pohjoisessa rauhoitus on edelleenkin nimellinen valvonnan puuttuessa. Reviiireillä suoritettu pesimäaikainen vertiointi on vain vaivan pintasiloittelua. Ainoa todella oleellinen ja merkittävä suojelutoimenpide on (a) korvata täysimääräisenä poronhoidolle kotkista johtuva taloudellinen haitta ja (b) luoda järjestelmä, jonka avulla kotkien säilyttäminen tulee paikallisväestölle kannattavaksi.

ORNITOLOGISEN TIEDON ANTAJIA

TLY:n rahankeruumuodoista eräs on lehtiasiamies. Joidenkin mielestä näin kaukana lintutieteestä oleva keino saattaa tuntua oudolta. Siksi sarjassa piilo-ornitologiaa (undergroundbirds) kirjoitettiin tämä artikkeli Ornitologisen tiedon antajia eli mitä kukin kertoo.

Kirjoituksessa esiintyvät esimerkit ovat sattumanvaraisesti mukaan tulleita. Koska tämä "tutkielma" kuitenkin voidaan vääntää kaupalliseksi, poliittiseksi tai muuksi senkaltaiseksi propagandaksi, on tämän lukeminen pakko kieltää kailta tosikoilta.

Suomessa julkaistaan toistatuhatta maksullista lehteä. Joukosta löytyy kaksi valtakunnallista lintujulkaisua, nimittäin tieteelliskielinen Ornis Fennica ja selvempikielinen kenttälehti Lintumies. Nämä kaksi ilmestyvät milloin muistavat, varsinaiset aluelintulehdet eivät aina silloinkaan. Nopeasti muuttuvien aluelehtien tilaaminen postitse saattaa vaatia vähän nokkeluutta. Esimerkiksi mainittakoon Tringa, Tiedon antaja, Kainuun Linnut, Suomenselän Linnut, Päijät-Hämeen Linnut ja Ornis Karelia.

Eräässä Lintumiehessä kritisoiitiin ornareita muun muassa seuraavasti: "Kokemuksen perusteella voi hyvin kuvitella kehityskulun, jossa laji toisensa jälkeen hupenee ornitologien kirosanojen ja voivottelujen saattamana. Kun viimeinen lintu lopulta on kadonnut maapallolta, sen muistotilaisuudesta hajaannutaan sitten uusien keräilykohteiden, esimerkiksi postimerkkien ääreen". Tällaisen kehityskulun vastustamiseen antavat ohjeita ja vihjeitä Suomen Luonto ja nuorisolehti Molekyyli. Edellinen ei kuitenkaan tarkoita, että lehdet olisivat filatelian verivihollisia. Tämentyypisiltä väärinkäsityksiltä välttyään kun jokainen omakohtaisesti tutustuu kyseessäoleviin lehtiin.

Viimeisen linnun vaiheista saanee kuitenkin parhaan kuvan sanomalehdistön välityksellä. Sanomalehdethän ilmestyvät päivittäin, joten ne voivat julkaista jopa alle vuoden ikäisiä havaintoja. Yksi huipputapaus sattui jouluna 1969, jolloin Turun Sanomien uutinen pikku-uikusta ja merimetsosta oli vähällä yllättää harrastelijat. Tosiasiassa ei OSTV kuitenkaan ollut nytkään pettänyt. (OSTV = ornitologien sisäinen tietojenvälitysjärjestelmä, jota alan tutkijat toistaiseksi pitänevät yliaistillisena eli ESP:nä.) Oikeistolaisen koulukaverini ornitologisesti puolueettoman vertailun tuloksena syntyi kolmen sanoman keskinäinen paremmuusjärjestys populaarilintulehtinä:

1. Uusi Suomi, 2. Helsingin Sanomat, 3. Turun Sanomat. Muita lehtiä ei siis ollut mukana. Koska Uuden Suomen toimittajille saattaisi osoittautua ylivoimaiseksi tehtäväksi eräässä Lintumiehessä esitetty toivomus punatulkkujen hinkuuskäpidemian tulkitsemisesta marxilaisittain, voi olla syytä tilata teoreettiseksi vastapainoksi vaikkapa Kansan Uutiset.

Niinikään pinnanmetsästäjien ammattikunnalle ovat kaikkien lähialueiden sanomalehdet välttämättömiä. Näin on mahdollista pongata rari mahdollisimman tuoreena vähän kauempeakin, kunhan on tarpeelliset pelit ja vehkeet käytössä.

Ornarin koko kamakokoelma hyttysöljyistä helikopteriin on opportunistisornitologisen Tekniikan maailman omaa alaa. Lehden otsikoista mainittakoon:

"Osta kiikari - sillä näet nimittäin, Makuupussit, Hyttysöljyt, Luonnonkuvaaja piilossa". Moitteen paikka löytyy vain monttusaapastestin puutteesta. Tämän suuntaisen vihjauksen jälkeen TM ilmoitti ruislimppujen ja muun anti-tekniikan testauksen olevan sisarlehtensä Nyrkkipostin huolena. Nyrkkipostin testeistä lähimmäksi luontoa pääsee ilmeisesti viehetesti, siis ollaan varsin kaukana lintutieteestä. Tämän testin tarpeellisuus kalatieteelle selviää Apu-lehden kalaekologi Rillin opastuksella. Rilli sanoo, että koska 5% kalastajista pyytää peräti 95% kaloista, niin 5% kaloista on älykkäämpiä kuin 95% kalastajista. Ekologian lakien yleispätevyys on tunnettua ja

näin vieraantuneisesta kalaekologiasta löytyy kaava ornitologiaan käytettäväksi pintojen ja pinnametsästäjien älykkyysuhteiden laskemiseen?

Apu, Seura, Kotiposti ynnä muut klassiset niin sanotut perhelehdet ovat ornitologisesti ottaen erikoislehtiä, joiden sydäntä lähinnä tuntuu olevan raatoruokinta ja muu avustustoiminta. Ja jos jossain on jotain mätää, siitä kertoo Hymy-lehti.

Koska haaskalta usein valokuvataan lintumaailman arkaluonteisimpiakin lajeja ja tapauksia, on perhelehtien kuva-reportaasien myötä lintuseksi yleistynyt. Varsinaisia lintuseksin asiantuntijalehtiäkin toki on, esimerkiksi Jallu, Kalle & Naku. Pahana puutteena on pidettävä näiden lehtien rajoittumista ilolintulahkon (Loveformes) lajeihin ja aivan alkeisiin. Lehtien huomattavimmaksi ansioksi onkin jäänyt haikarateorian romuttaminen. Tosin alkeet on ehdottomasti osattava ja kertaus on opintojen äiti.

Pasifistiornitologioiden mieliksi on todettava, että väkivaltaan perustuvat julkaisut eivät juuri sisällä edes piiloornitologiaa, sillä kaikki liikkuvahan ammutaan. Ehkä juuri siksi jotkut ornitologit pitävät ihmistä lintujen pahimpana vihollisena ja päättelevät, että mitä vähemmän ihmisiä sitä enemmän lintuja. Heille agenttisarjojen ruumiit lienevät todellisia makupaloja. Mikäli kai sadistiseksi tulkittava hyvinolonhihitys ei Jermun sotakuvauksen jälkeen tahdo loppua, on tilattava tilanteeseen sopiva sarjakuvalehti Shokki. Shokin jälkeen nukkumisen edellytyksenä on ainakin yhden lintulammikon ankkahaamujen laskenta.

Ankkatakseerauksille saa vankan teoreettisen pohjan lukemalla maailman suosituinta lintulehteä, Aku Ankkaa. Lehdessä perehdytään erittäin monipuolisesti ankojen sielunelämään. Samoja menetelmiä soveltaa laaja-alaisemmin Nakke Nakuttaja -lehti, jonka faunasta mainittakoon tikat, haukat, kanarialinnut, pingviinit ja maantiekiittäjät. Näissä lehdissä on etologian lisäksi yksityiskohtaisia kuvauksia ekologiasta, etenkin peto-saalis-suhteesta, esimerkiksi Tipi ja Sylvesteri, Roope Anka ja Karhukopla. Mistähän johtunee, että yllättäen tuli mieleen TLY:n pankkitilit?